

Prekentekest: Matt 5,38-42

Jesus sa: Dere har hørt det er sagt: «Øye for øye og tann for tann.» Men jeg sier dere: Sett dere ikke imot den som gjør ondt mot dere. Om noen slår deg på høyre kinn, så vend også det andre til. Vil noen saksøke deg og ta skjorten din, så la ham få kappen også. Tvinger noen deg til å følge med én mil, så gå to med ham. Gi den som ber deg, og vend ikke ryggen til den som vil låne av deg.

Slik lyder Herrens ord.

Høsten er tid for skolestart. Jeg husker en spesiell hendelse fra min første dag på skolen i 1967. Vi var mange og håpefulle førsteklasinger, fulgt av mor og eller far. Jeg husker bare mor i den sammenhengen. Det var vel en form for opprop. Detaljer om det husker jeg lite av. Vi ble i alle fall fordelt i en A-klasse og en B-klasse. Jeg kom i A.

Så husker jeg at mor til et av barna i B kom bort til min mor og spurte helt fortvilet om ikke jeg og hennes barn kunne bytte klasse. Dette minnet har av alle ting festet seg på netthinna, mest fordi, tror jeg, jeg vet hvorfor det var så om å gjøre å få bytte klasse.

Årsaken var læreren. Ikke det at læreren for B-klassen var en dårlig lærer. Han var heller ikke vanskelig eller tverr. Det hadde seg sånn at under krigen var hans far nazist. Og selv hadde denne læreren kanskje i sin pure ungdom sitt navn innskrevet i ungdomsorganisasjonen på feil side, for alt jeg vet.

I den bygda jeg kom fra, var det mange som vedlikeholdt det gamle hatet og skillet. De andre bøndene grov opp veien inn til gården hans, og gjennom avvisende blick og kalde skuldre måtte han unngjelde for sin faders synder så lenge han levde.

Dere har hørt det er sagt: «Øye for øye og tann for tann.» Men jeg sier dere: Sett dere ikke imot den som gjør ondt mot dere. Om noen slår deg på høyre kinn, så vend også det andre til.

Læreren som jeg husker fra min første skoledag var slik jeg husker ham en ydmyk og forsiktig mann, som ikke gjorde en katt fortred. Han fikk unngjelde hele sitt liv.

Selv om det etter krigen ble holdt rettsoppgjør som dømte landssvikere, vet vi at mange nærret hatet og lot den private hevnen råde slik at straffen mistet alle tenkelige proporsjoner i forhold til forbrytelsen.

Slik skal det ikke være, sier Jesus noe om i denne prekentekest som hører med til Bergprekenen. Bergprekenen er kanskje den mest kjente av talene som Jesus holdt. Den er i sin helhet undervisning til disipler om hva det innebærer å følge Jesus. Bergprekenen handler om disiplenes kår i verden og om hvordan leve rett.

Erfaring tilsier at mennesket kan være verst i flokk. Vi trenger ikke skjele til fremmede kulturer der dette er overtydelig hver gang det oppstår lysjstemning på grunn av en stakkar som har overtrådt grensene for fellesskapets normer. Det holder å se på vår egen fortid. Kanskje også nåtid. Vi vet i alle fall at barn blir plaget på skolene våre den dag i dag, og det hender at voksne blir trakassert i arbeidslivet. For dem som plages lite

kan det være fristende å ta igjen, men for dem som bukker under fordi overmakten er så stor, synes all motstand håpløs.

Øye for øye og tann for tann representerte den gamle samfunnsretten og staten Israels lovgivning i gammel tid. Det står skrevet i 3Mos 24: «Når noen skader sin landsmann på kroppen, skal det samme gjøres med ham som han selv har gjort.» Denne gjengjeldelsesretten motvirket den vollspiralen som oppstår i samfunn der blodhevnene gjelder og oppgjøret privatiseres til ætter og familier.

Da Jesus henviste til gjengjeldelsesens lov som alle kjente, var det for å advare mot å ta loven i egne hender. Retten til å straffe urett skulle ligge hos statsmakten, og ikke hos enkeltmennesket. Både Jesus og siden Paulus henviste til statens rettmessige bruk av tvangsmidler. (Matt 26,52; Apg 22,25ff og 25,10ff.) Og heldigvis, i dag har vi et rettsapparat og vi har regler i skole og samfunn som skal ivareta det enkelte mennesket.

I Bergprekenen taler Jesus med en autoritet som bare Gud kan ha, i det han sier: «Dere har hørt det er sagt ... men jeg sier dere.» Jesus legger ut om hva som er Guds vilje. Og han gjør det i sitt eget navn og med sin egen autoritet.

Jesus går ikke i rette med rettsstatens lover. I følge Moseloven skulle straffen være proporsjonal med forbrytelsen. Men for den som vil være en disippel er det andre regler å følge og en annen holdning i møte med sin neste, hvor vrang og vanskelig ens neste enn måtte være. Det handler om å gå den ekstra mila. Det handler om å gi ikke bare skjorta til den som saksøker en, men også kappen. Det handler om å vende det andre kinnet til.

Jesus aviser ikke samfunnets nødvendige rett til å straffe urett og begrense ondskap. Dette er viktig å huske på, for slike ord, løsrevet fra sin sammenheng har opp gjennom historien blitt tatt til inntekt for politisk budskap mot statens rett til bruk av maktmidler og endt i det reneste anarki.

Det fortelles at den kjente indiske statsmannen og den moderne pasifismens far Mahatma Gandhi, som har høstet mye anerkjennelse for sin ikkevoldslinje i Indias kamp for uavhengighet fra Storbritannia, at han ble kjent med Bergprekenen gjennom den russiske forfatteren Leo Tolstoj og gjennom et opphold i London. Sammen med sine religiøse idealer fra India, ble det som han tenkte var Bergprekenens budskap satt ut i livet som en politisk linje.

I Gandhis fullkomne stat skulle politiet ikke bruke makt. All bruk av straff skulle opphøre. Det skulle ikke være bruk for fengsler. Domsstolene skulle kun drive med mekling. (Bergprekenen, John Stott s.127). All erfaring tilsier at et slikt samfunn er en utopi. Det forutsetter at mennesket er grunnleggende godt, hvilket det jo ikke er. Gandhi hadde tatt helt feil av hva Jesus lærte i Bergprekenen.

For staten er det en rett til å bruke maktmidler og straffe urett, men for den enkelte Jesu disippel er det nestekjærlighetens bud som gjelder.

En ting er å skille klart mellom samfunnets straff og privat hevn. Mange er med på det. Men Jesus går så mye lenger, og vi kan spørre oss: Ville ikke en, "gi den som ber deg, og vend ikke ryggen til den som vil låne av deg"

holdning bli utnyttet? Krever noen skjorta, så gir vi kappen. Krever noen hytta, så gir vi huset. Ja, hvor ville det ende om vi fulgte denne veien i ett og alt?

Dette gir ikke Bergprekenen noe endelig svar på. Jeg tror det handler om holdning og retning. Jesus viste selv vei ved å ikke ta igjen, men vende det andre kinnet til. Det står skrevet i Jes 53 ord som passet på Jesus: «Han ble mishandlet, men bar det ydmykt; han åpnet ikke sin munn, lik lammet som føres bort for å slaktes, lik sauene som tier når den klippes. Han åpnet ikke sin munn.»

Jesus gikk i døden for vår skyld, totalt selvoppofrende. Han holdt ingen ting igjen, men gav seg selv også for sine fiender. Gjennom sitt liv og apostlenes forkynnelse har Jesus vist oss som disipler den vei vi er kalt til å gå.

Vi skal elske vår neste som oss selv. (Mark 12,29-31) Vi skal be for dem som forfølger oss. (Matt 5,44) Vi skal ikke la oss overvinne av det onde, men selv overvinne det onde med det gode. (Rom 12,21). Paulus beskriver slik den etikken som gjelder for kristne: «For vi er hans verk, skapt i Kristus Jesus til gode gjerninger, som Gud på forhånd har lagt ferdige for at vi skulle gå inn i dem.» Ef 2,10.

Vi kommer ikke langt i egen kraft. Bergprekenen er, som allerede nevnt, undervisning til disipler om hva det innebærer å følge Jesus. Vi er alle kalt til å følge ham som ofret seg helt for oss. Å følge Jesus innebærer en livslang læring i flokken av andre som går samme vei, i det som heter samfunnet av de hellige.

Sagt med andre ord, kaller Jesus sine disipler også i dag til å være en motkultur i samfunnet. Han kaller oss som kristne etterfølgere til å skille oss ut på en positiv måte gjennom nestekjærlighet og gjennom å selv gi avkall på hevn og dertil strekke oss langt, selv over for vanskelige og krevende nester vi måtte møte i vår vei.

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd som var og er og blir én sann Gud fra evighet og til evighet.